

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DUYGUDAŞLIK (EMPATİ) KURMA DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Yrd. Doç.Dr. Vesile ŞENOL*

Öğr. Gör. Raziye PEKŞEN AKÇA**

Hazan ÇÜMEN***

ÖZ

Bu araştırmada, 15-19 yaş grubu ergenlerin duygudaşlık (empati) kurma düzeyleri, kendisini karşısındakinin yerine koyabilme durumu, kırdığı birisinden özür dileyebilme, hatalı olduğunda hatalarını kabul edebilme, eleştirileri dinleyip değerlendirme yapabilme durumunu ortaya koymak amacıyla planlanıp yürütülmüştür. Araştırmanın materyalini Kayseri ili Develi ilçesindeki Develi Lisesi ve Ayşe Yahya Fatma Kocatürk Kız Teknik ve Kız Meslek Lisesinde öğrenim gören, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 300 (241 kız, 59 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Duygudaşlık Anket formu” 25 maddelik ve “ Kişisel Bilgi Formu” 15 maddelik bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda ergenlerin kendisini karşısındakinin yerine koyabilme durumu incelendiğinde % 46’sı duygudaşlık (empati) kurabildiğini belirttiği, kızların yarısından fazlasının kırdığı birinden özür dilediği (% 69.1), % 60’ının eleştirileri dinleyip değerlendirme yapabildiği, çoğunluğun karşısındakine anlatmak istediği şeyi anlatabildiğini (% 55.7) belirttiği bulunmuştur. Başkasını kızdırmamak adına onlarla aynı durumda gözükme durumuna % 55,7’si “ Hayır ” , hayal kırıklığı sonrası ergenlerin % 44,3’ünün çabuk toparlanamadığını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelime: Empati, Ergenlik Dönemi, Özür Dileme

* Erciyes Üniversitesi, Halil Bayraktar S.H.MYO, vsenol@erciyes.edu.tr

** Erciyes Üniversitesi DMYO, rpeksen@erciyes.edu.tr

*** Erciyes Üniversitesi DMYO, hzncumen@hotmail.com

DEFINING THE LEVEL OF ESTABLISHING EMPATHY AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

In this research, adolescents among 15-19 age group establishing empathy level is planned and carried out with the aim of revealing the situations of putting oneself into someone else's place, apologizing from someone who they give offence, accepting when they are wrong, being able to make evaluation by listening to criticism. The material of the research is consisted by 300 volunteer students (241 girls, 59 boys) having education at Develi High School and Ayşe Yahya Fatma Kocatürk Girls' Technical ve Vocational High School in the city of Kayseri Develi strict. In the research as a vehicle of gathering data, 25 items "Empathy Survey Form" and 15 items "Personal Information Form" developed by the researchers are applied. As a result of the research, when adolescents' establishing empathy towards someone is observed, it has been found that % 46.0 of them state they can establish empathy, more than half of them girls (% 69.1) apologize someone they give offence, % 60 of them can evaluate by listening to criticism, most of them (% 55.7) can express what they want to tell to someone. This research has set forth that % 55,7 of them say "No" to the situation of appearing the same with the name of not making other one irritated, after a disappointment % 44,3 of adolescents can't pick themselves up easily.

Key Words: Empathy, Adolescence Period, Apologizing

1.GİRİŞ

Empati ilk olarak 1900'lü yıllarda Alman psikolog Teodor Lipps tarafından estetik ve psikolojideki çalışmalar kapsamında kullanılmıştır. Empati; Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Irving and Dickson, 2004). İnsanoğlunun başlangıcından günümüze kadar her aşamada kişiler birbirleriyle etkileşim içinde olduklarından duygudaşlık (empati) kurmaya ihtiyaç duymuşlar ve kişiler arası ilişkilerde özellikle empatik beceri iletişim becerisinin önemli bir parçası olarak kabul edilmiştir (Cüceloğlu, 1994; Dökmen, 1995).

Empatik anlayış günlük yaşamın hemen her kesiminde insanları birbirine yaklaştırma ve iletişimi kolaylaştırma özelliğine sahiptir. İnsanlar kendileriyle duygudaşlık kurulduğunda, anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hisseder. İnsanlar tarafından anlaşılma bireyin rahatlatmasına ve kendisini iyi hissetmesine neden olmaktadır. Bu durum kişiler arasında iyi bir ilişkinin oluşmasını da sağlar. Empati kurma becerisinin günlük yaşantı içinde yeri ve öneminin büyük olması, empatik anlayışın iletişim çatışmalarını engelleyerek daha olumlu ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır. Bu nedenle empatik bir toplum oluşturulabilmesi için çocukların empatik becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılması önem taşımaktadır (Köksal, 1997). Ancak çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar çocukların duygudaşlık eğitiminden gereği gibi yararlanabilmeleri için bilişsel gelişim açısından somut işler döneminde olmaları gerektiği ileri sürülmüştür (Ahammer and Murray, 1979; Fescbach, 1979;1982).

Ben merkezilik ve duygudaşlık birbirleriyle bağdaşmayan ifadelerdir. Benmerkezci olan kişi karşısındaki kişinin rolüne giremez olaylara onun bakış açısından bakamaz. Başkasıyla duygudaşlık kurmak için benmerkezlikten kurtulmamız gerekir. Somut işlemler dönemini takip eden soyut işlemler döneminde (12 yaş ve üzeri) ergen benmerkezçiliğinden uzaklaşmaya başladıkça kendisi ve diğer insanların kimliklerine ilişkin belirsiz bir kavrama sahiptirler. Bu durumda onların kendileriyle benzer özellik taşıyan gruplarla duygudaşlık kurabilme olanağını arttırır. İlk ergenliğin benmerkezçiliği 15-16 yaş civarında formal işlemlerin iyice yerleşmesi sonucu kaybolmaya başlar. Bu değişim sonucu genç kendi düşüncesi ile başkalarının ilgilerini ayırt etmeye başlar (Onur, 1987).

Ergenlerin normal gelişimlerini devam ettirebilmeleri için duygudaşlık düzeylerinin erken dönemde fark edilmesi ve uygun müdahalelerde bulunulması oldukça önemlidir. Ancak bunun için de öncelikle duygudaşlık düzeylerinin ölçülmesi gerekmektedir (Hunter, 2003). Araştırmanın amacı ergenlerin duygudaşlık düzeylerini ortaya koymak, kırdığı birisinden özür dileyebilme, hatalı olduğunda hatalarını kabul edebilme, eleştirileri dinleyip değerlendirme yapabilme durumlarını belirlemek amacıyla yürütülmüştür.

3. METOD

Araştırmanın evrenini, 2010 yılı Mayıs- Haziran aylarında Kayseri ili Develi ilçesi Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Develi Lisesi ve Ayşe Yahya Fatma Kocatürk Kız Teknik ve Kız Meslek Lisesinin 1.,2.,3. ve 4. sınıflarına devam eden araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden 300 (K= 241, E= 59) ergenler oluşturmaktadır.

Anket formunun hazırlanmasında daha önce benzer konuda yapılan çalışmalardan ve ilgili literatürden faydalanılmıştır (Dökmen 1988, Tanrıdağ 1992, Pınar 2004). Ergenlere araştırmacılar tarafından verilerin bilimsel çalışmada kullanılacağı biçiminde gerekli açıklamalar yapılmış, araştırmaya katılmayı kabul eden (N=300) ergenle yüz yüze görüşülerek anket formları doldurulmuştur. Lise Öğrencilerinin Duygudaşlık Düzeyinin Belirlenmesi Anket Formu" ergenlerin kendisini karşısındakinin yerine koyabilme durumu, empati kurabilme, kırdığı birinden özür dileyebilme, eleştirileri dinleyip değerlendirme yapabilme, karşısındakine anlatmak istediği şeyi anlatabilme, başkasını kızdırmamak adına onlarla aynı durumda gözükmeme, hayal kırıklığı sonrası toparlanma durumu hakkındaki düşüncelerini içeren 25 adet sorudan oluşmaktadır. Elde edilen veriler SPSS(18.0) paket programına aktarılarak frekans, yüzde ve khi kare dağılımları şeklinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Ergenlerin demografik özellikleri incelendiğinde (Tablo-1) 17 Yaşında olduğunu belirtenlerin oranı dağılım içinde en yüksek seviyededir (% 31.3). Dağılım içinde en düşük oranı 14 Yaşında olduğunu belirtenler oluşturmakta (% 1.0) bunu sırasıyla 19 Yaş (% 1.3), 18 Yaş (% 19.7) , 15 Yaş (% 23.3) ve 16 Yaş (% 24.3) izlemektedir. Ergenlerin cinsiyetine ilişkin bulgulara bakıldığında da kız ergenler araştırmanın yarısından fazlasını oluşturmakta (% 80.3) ve erkeklerin oranı ise % 19.7 'dir. Yapılan araştırmaların bir kısmı cinsiyetin empati üzerinde bir farklılığa neden olmadığını gösterirken (Tanrıdağ,1992; Korkmaz vd, 2001; Genç ve Kalafat, 2008; Yılmaz ve Akyel, 2008) diğer araştırmalarda sonucunda cinsiyetin empatik beceri üzerinde bir farklılığa neden olabileceğini (Gabay vd., 1998; Schireman and Gundy 2000) bulmuşlardır. Ancak kızların empatik becerilerinin erkeklerden daha yüksek olduğu ve olaylara daha duygusal tepkiler gösterdikleri genelebilir bir durumdur. Ergenlerin sınıflarına ilişkin bulgulara bakıldığında tüm oranların birbirine eşit olduğu görülmektedir (% 25.0).

Araştırmaya alınan ergenlerin duygudaşlık kurabilme durumları incelendiğinde (Tablo-2) ergenlerin % 46 gibi büyük bir çoğunluğu Empati Kurabilme (kendisini karşısındakinin yerine koyma) durumuna “Evet” derken % 18.5 lik bir çoğunluk ise bu duruma “ Hayır ” demiştir. Bazen diyen ergenlere baktığımızda bu oranın % 35.6 oranında olduğu görülmektedir. Roberts ve Strayer (1996) empatisi yüksek ve düşük olan çocukları karşılaştırdıkları araştırmalarında, empati kurabilme becerisi yüksek olan çocukların empati kurabilme becerisi düşük olan çocuklara göre işbirliği ve yardım etme davranışlarını göstermeye daha eğilimli oldukları, arkadaşları tarafından daha çok kabul edildikleri bulunmuştur. Araştırmacılar bu bulgularına dayanarak; empatinin, arkadaşlık ilişkilerinin düzenlenmesinde etkili bir role sahip olduğunu ileri sürmüştür. Nitekim ergenlik döneminde arkadaş grubu ergenin üzerinde aileden sonra göreceli olarak en çok etkiye sahiptir. Ergenler, akranları tarafından sevmek ve beğenilmek, önemsenmek isterler (Erkan ve Alim, 2005; Pekşen, 2009). Önemsenmek ise bireyi rahatlatmakta ve kendisini iyi hissetmesine neden olmaktadır. Bu da kişiler arasında iyi bir ilişki biçiminin oluşmasında, hatta empati kurulan kişinin zamanla empati kuran kişiye karşı duygu, düşünce ve davranışlarını anlama becerisini kazanabilmesine yol açabilir.

Ergenlerin cinsiyetleri göre kırdığı birisinden özür dileme durumlarına ilişkin dağılımlar incelendiğinde (Tablo-3) Kızların % 69.1’i “ Evet” derken erkeklerde bu oran % 49.2 olduğu görülmektedir. Bazen kırdığım kişiden özür dilerim diyen kızların oranı % 22.5 iken bu oran erkeklerde % 35.5 dir. Hayır diyenlerin dağılımları incelendiğinde kızların oranı (% 8.4), erkeklerin oranından daha düşük olduğu (% 15.3) görülmektedir. Yapılan khi kare testi sonucunda da ergenlerin cinsiyetlerine bağlı olarak kırdığı birisinden özür dileme durumu arasında farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($X^2 = 8.751$, $p < .05$). Rehber’in (2007) ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada kız öğrencilerin özür dileme ve hatalarını düzeltme üzerinde erkeklere göre daha fazla durduğu, erkeklerin duymazlıktan gelme durumunun kızlara göre daha yüksek seviyede olduğunu bulmuştur. Nitekim ergenler üzerinde yapmış olduğumuz çalışmada bu bulguyu doğrular niteliktedir.

Tablo-4’de Ergenlerin eleştirileri dinleyip değerlendirme yapabilme durumu incelendiğinde % 60,0’ı gibi büyük bir çoğunluğu bu duruma “Evet” derken , % 30.7 ‘si

“Bazen”, % 9.3’ü “Hayır” dediği görülmektedir. Eleştiri bir paylaşım, iletişim biçimi, düşünce alışverişi ve karşılıklı öğrenme durumuna verilen addır (İnam, 1994). Ancak bazı durumlarda eleştiri öğrenme durumunu tetikleyen ve karşılıklı düşünce alışverişinin yapıldığı bir durum olmaktan çıkarak, kişide hayal kırıklığı ve kırgınlıklar yaratabilmektedir. Ergenlerin hayal kırıklığı sonrası çabuk toparlanabilmelerine ilişkin dağılımlar incelendiğinde; % 44.3’ü (133 kişi) “ Hayır” yanıtını verirken , % 28.7’si (86 kişi) “Evet” yanıtını vermiştir. Yapılan eleştirinin boyutuna göre duyduğu hayal kırıklığından çabuk toparlanabilme durumuna “Bazen” yanıtını verenlerin 81.0 kişi olduğu bulunmuştur.

Ergenlerin başkalarını kızdırmamak için onlarla aynı fikirdeymiş gibi gözükme durumları (Tablo-5) incelendiğinde yarısından fazlasının böyle davranmadıklarını belirttikleri görülmüştür (% 55.7). Bu duruma “ Evet” yanıtını verenlerin oranı % 14.3 iken “ Bazen” böyle davrandığını belirtenlerin oranı % 30.0’dır. Tablo-6 ergenlerin başkalarına anlatmak istediklerini anlatabilme durumları verilmiştir. Ergenlerin % 10.3 ‘u bu duruma “Hayır” derken, % 34.0’ı “ Bazen” ,% 55.7’si ise “Evet” yanıtını vermiştir. İletişimde kendini ifade etme önemli bir unsurdur. Ancak iletişim sadece konuşmak değil; kişinin ne söylediğini bilmesi, neyi nerede, ne zaman kullanacağını bilerek anlatacağı şeyleri kişiye indirgeyebilmedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda; Ergenlerin % 46’sı gibi yüksek bir çoğunluğunun duygudaşlık kurabildiklerini belirttikleri bulunmuştur.

Cinsiyete göre ergenlerin kırdığı birisinden özür dileme durumu arasında anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır (p<.05).

Ergenlerin yarısından fazlasının (% 60’ı) eleştirileri dinleyip değerlendirme yapabildikleri bulunmuştur.

Ergenlerin % 44,3’ü hayal kırıklığına uğradıklarında çabuk toparlanamadıklarını belirtmişlerdir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda;

- Farklı yaş gruplarının (Okul öncesi vb.) duygudaşlık kurabilmeleri için duygudaşlık eğitim programları uygulanabilir.
- Sağlıklı bir toplum olmanın temelini iletişimden geçtiği bilinerek kişiler arası duygudaşlık becerisini geliştirici eğitim-öğretim programları düzenlenerek, uzmanlarca hazırlanan seminerler organize edilmelidir.
- Öğrencilere eğitim-öğretim yılının başlangıcında empatik beceri düzeylerine ilişkin ölçümler yapılarak ders içerikli bu ölçümler doğrultusunda şekillendirilebilir.
- Araştırma başka illerde ve çeşitli değişkenleri (saldırganlık vb) baz alarak uygulanabilir.

6. KAYNAKLAR

AHAMMER, I.M and MURRAY, J.P (1979). Kindness in the kindergarten: the relative influence of role playing and prosocial television in facilitating altruism. *International Journal of Behavioral Development*, 2(2); 133- 157.

CÜCELOĞLU, D (1994). *Yeniden İnsan İnsana*. 8 Baskı. Remzi Kitapevi. İstanbul.

DÖKMEN, Ü. 1988. Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psiko drama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21 (1-2); 155-190.

DÖKMEN, Ü (1995). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul 2. Baskı. Sistem Yayıncılık

ERKAN, S ve ALİM, K (2005). *Grupla psikolojik danışma ve rehberlik programları*. Pegem Yayıncılık, 435 s., Ankara.

FESCHBACH, N. D (1979). Empathy training: A fields study in affective education. In S. Feschbach, A. Fraczek (Eds.), *Aggression and behavior change: biological and social processes*. 234- 249 pp. New York; Praeger

FESCHBACH, N. D. (1982). Sex differences in empathy and social behavior in children. In N. Eisenberg (Ed.), The development of prosocial behavior. 300-339 pp. New York; Academic Press.

GABAY, R., OCHION, Y and KORNIOL, R.(1998). Is gender orientation a sex roles better predictor of empathy in a Adolescence. A Journal Research ,39 (1-2);45-59.

GENÇ, S.Z ve KALAFAT, T(2008).Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirilmesi üzerine araştırma. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,19;211-222.

HUNTER, H. R (2003). Affective empathy in children, measurement and correlation. Unpublished PhD. Dissertation, Griffith University.

IRVING, P and DICKSON, D (2004). Empathy: towards a conceptual framework for health professionals. Int J Health Care Qual Assur Inc Leadersh Health Serv,17; 212-220.

İNAM, A (1994). Eğitimi eleştirmek. Bilim Teknik Dergisi, 316; 64-67.

KÖKSAL, A (1997). Müzik eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerilerinin ve uyum düzeylerinin incelenmesi. Doktora tezi (Basılmamış). Ankara Üniversitesi; Ankara.

Korkmaz, H.N, Şahin. E. Kahraman. M. ve Öztürk, F (2001). Uludağ üniversitesi eğitim fakültesi beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin empatik becerilerinin cinsiyete göre karşılaştırılması. II. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu, İzmir.

ONUR, B (1987). Ergenlik psikolojisi. 2. Baskı, Hacettepe Yayıncılık. 390 s.

PEKŞEN, R (2009). 15-18 Yaş grubu ergenlerin giyim tercihlerinin incelenmesi. (Kayseri Örnekleme). Yüksek Lisans Tezi(Basılmamış). Ankara Üniversitesi. 114 s.

PINAR, G. 2004. Doğum salonunda çalışan ebe ve hemşirelerin empati beceri düzeyleri ve etkileyen faktörler. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi; Ankara.

REHBER, E (2007). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 93 s.

ROBERT, W and STRAYER, J. (1996) Empathy, emotional expressiveness and prosocial behavior. Child Development, 67; 449- 470.

SCHIERMAN, S and GUNDY, V.K(2000). The personal and social link between age and self-reported empathy. Social Psychology Quarterly, 63(2);152-174.

TANRIDAĞ, Ş.R (1992). Ankara'daki ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Doktora tezi (Basılmamış), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

YILMAZ, İ. ve AKYEL, Y(2008). Beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğitim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Fakültesi Dergisi, 9 (3);27-33.

EKLER

Tablo 1: Ergenlerin sosyo-demografik dağılımları

YAŞLAR	Sayı (n)	%
15 Yaş	70	23.3
16 Yaş	73	24.3
17 Yaş	94	31.3
18 Yaş	59	19.8
19 Yaş	4	1.3
	300	100.0
CİNSİYET	Sayı (n)	%
Kız	241	80.3
Erkek	59	19.7
	300	100.0

SINIFLAR	Sayı (n)	%
9.Sınıf	75	25.0
10.Sınıf	75	25.0
11. Sınıf	75	25.0
12.Sınıf	75	25.0
	300	100.0

Tablo 2: Ergenlerin Duygudaşlık Kurabilme Durumu

Empati Kurabilme (Kendisini Başkasının Yerine Koyma)				
	Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Sayı (n)	137	55	106	298
Yüzde (%)	46.0	18.4	35.6	100.0

Tablo 3: Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Kırdığı Birinden Özür Dileme Durumu

Kırdığı Birinden Özür Dileme Durumu							
	Evet		Hayır		Bazen		Toplam
	Sayı(n)	Yüzde(%)	Sayı(n)	Yüzde(%)	Sayı(n)	Yüzde(%)	Sayı(n)
Kız	166	69.1	20	8.4	54	22.5	241
Erkek	29	49.2	9	15.3	21	35.5	59
X²=8.751		p=.033		p<.05			

Tablo 4: Eleştirileri Dinleyip Değerlendirme Yapma, Hayal Kırıklığında Toplanma Durumu

	Değerlendirme Yapma			
	Evet	Hayır	Bazen	Toplam
N	180	28	92	300
%	60.0	9.3	30.7	100.0
	Çabuk Toplana Bilme			
	EVET	HAYIR	BAZEN	TOPLAM
N	86	133	81	300
%	28.7	44.3	27.0	100.0

Tablo 5: Ergenin Başkalarını Kızdırmamak İçin Aynı Fikirde Gözükme Durumu

	Başkalarıyla Aynı Fikirde Gözükme			
	EVET	HAYIR	BAZEN	TOPLAM
N	43	167	90	300
%	14.3	55.7	30.0	100.0

Tablo-6: Ergenlerin Başkalarına Anlatmak İstediklerini Anlatabilme Durumu

	Başkalarına anlatmak istediklerini anlatabilme			
	EVET	HAYIR	BAZEN	TOPLAM
N	167	31	102	300
%	55.7	10.3	34.0	100.0